

Toktobay Mülkubatov

(1949)

Toktobay Mülkubatov 29 Aralık 1949 tarihinde Oş ili Toktogul ilçesine bağlı Kızılsuu köyünde doğdu. 1966 yılında liseyi, 1974 yılında Kırgız Devlet Üniversitesinin Tarih Fakültesini bitirdi. Eserleri, 1967 yılından

itibaren yayımlanmaya başladı. 1987 yılında Yazarlar Birliği üyesi oldu.

ESERLERİ: "Biz Erte Cetildik (Biz Erken Yetiştik)" (1978); "At Calın Tartkandar (At Koşturanlar)" (1981) vb.

Hikaye

LÖLÜ ÇİNGENE

Alardın kelgenin baldar bolboso, ayl eli aındabay kalışmak. Kara too çokularına gana kılayıp, dayra suusu kürgüşöp, car köçö baştağan maalda kemenin öyüzdögü ayaldamasına katar kök cayıkka çümkömö eki araba kelip toktoyt. Dayra boyloy cogoru uççu turnalardı sak-saktap kim birinçi:

- Taart celeñdi, turna! - dep kıykırıp sapka tizeerin bocuraşa, taştuu urçukta oturgan testiyerlerdin biröo bakırıp iyet.

- Lölülör!

Kongon şagına taş tiyip, tuş tarapka bırıray uça kaçkan tarançılardan beter testiyerler üç köçönün baş ayagına tızılday çurkaşıp, carıya salat.

- Lölülör keldi, lölülör!

Ayıldın çoñ kiçinesine deyre köçögö agılıp, öyüzdögü arabalarga, ceekte bulagan tütüngö, kızıl-tazıl kiyingen karaandarga karek kadaşıp, koburaşa lölülördün kelgenine kubangan tür körsötüşüp, sözdörü da lölülör cönündö. Kayradan dayra boyundagı taştuu urçukka tızılday cete kelişken kabarçı çıtkursak baldar kapçıgay tara-ptı ulam cal-cal karaşkanı menen aındıgandarı lölülör.

Bul maalda Saparbay cılkıçı menen Dayralı kemeçi dayranın çak ortosunan arılap ötüp kalgan kemede, lölülörgö tez cetüünün araketinde sıdırma zım arkandı çirene tartışıp, caaktaşa kıykırıp baratışkan bolot.

- İsmayıl, mal-can amanbı? Bala-bakıra tınçı? - Dayralı çeçkekeyi çeç, arkandı kulaçtay aldıga cutkunup.

- Kapıray, Mundi, - Saparbay tuuradan çıgat, - bıyıl da cañı aygır satıp algansıñbı? Kaydan tapkansıñ, pay-pay-pay, uşunça da körktüü mal bolobu, canıbar. Çabdar aygırñ kana? - Keme dayranı cirep öyüzdögü taktay ayaldamanı kars süzüp toktomoyunça bak-bak kıykırıp kele berişet.

- Kanday, İsmake, bakıbat cürösünbü? - Dayralı İsmayıldın küröktöy koldoruna arık, korto mancaluu oñ kolun suguntup ciberip, sol alakanı menen lölünün cünü sapsaygan bileginen şap karmay uçuraşat da, narı cakta turgandarga baş iykeyt. - Mundi, cakşısınbı? Arbagıla, baybiçeler...

Onların geldiği çocuklar olmasa, köylüler fark edemeyeceklerdi. Kar sadece dağların zirvelerinde görünüyor, nehir suları gürleyerek, yarlarda göçükler olmaya başladığında, geminin karşı yakadaki iskelede peş peşe ot yüklü iki araba gelip durdu. Nehir boyunca yukarıya doğru uçan turnalara dikkatle bakarak biri;

- Sıraya dizilin turnalar! Diye bağırarak saf saf dizileceklerini konuşarak, taşlı burunda oturan çıraklardan biri bağırırverir.

- Çingeneler!

Konduğu dala taş isabet eden, her bir yana uçuşan serçelerden beter üç sokağın başından sonuna kadar hızla koşuşarak, duyururlar.

Köyün en küçüğünden en büyüğüne kadar sokağa akın edip, karşıdaki arabalara, kenarda tüten dumana, renk renk giyinen karatılara bakarak konuşup çingenelerin gelmesine sevindiklerin gösteriyor, onlar hakkında konuşuyorlardı. Yeniden dere kıyısındaki taşlı burna hızla gelen haberci çocuklar, dağ boğazına doğru sık sık baksalar da kolladıkları çingeneler.

Bu sırada yulkuç Saparbay ile gemici Dayralı, nehrin tam ortasından öteye geçmekte olan gemide, çingeneler çabucak yetişmenin çabasında, çekmeli demir halatı gayretle çekerek, bağırıp çağırurlar.

- İsmayıl, her şey yolunda mı? Çoluk çocuk iyi mi? Dayralı gözünde lekesi ile halatı kulaçlayarak öne doğru yutkunarak.

- Lanet olası, Mundi, - Saparbay diğer taraftan çıkar, - bu yıl da yeni kısrağ mı satın aldın? Nerden buldun, of, of bu kadar görkemli hayvan mı olur? Çabdar kısrağın nerede? - Gemi nehri yararak karşıdaki tahta iskeleye sertçe çarpıp durmadıkça, bu şekilde bağırarak gelmeye devam ederler.

- Nasılsınız, İsmake, haliniz yerinde mi? - Dayralı İsmayıl'ın kocaman ellerine zayıf, kısa parmaklı sağ kolunu uzattı, sol avucuyla çingenenin tüylü bileğinden hızla tutarak selamlaştı sonra diğer tarafta duranları başıyla selamladı. - Mundi iyi misin? Büyüleyin, hanımlar...

- Assalomualeykum Mundi.- Murun con çibirçik terdegen Saparbay anın menen kuçaktaşa körüşüp, kök cayıkka karay basat. - Cılda aygır almaştırıp minbeseñ köñülün cay bolboso kerek, tügöngür. Kana takaların körsötçü canıbardın. - Katar kelatkan lölü dosun küt-pöstön ele aygırdın bakayınan alıp, takaların köröt da keyiy ketet. - Uşu saga cılga kakşanıp cürüp cadamay da boldum. Aygırdın aldıñkı buttarına börtktüü taka kakpa dep kaçça ayttım. Beelerdin omurtkasın oyron-doyt eken da. A... Oşondoy deseñ, anda bir cön deçi. Erteñ takalasañ özüm dele karmap bereyin, bayagı cılma calpak takalarıñan bardır? Men minçü aygırdı koşo takalağın...

Büyüzgö kempir-çal testiyer baldar-kızdarın, neberelerin ceteleşip singan tübü tüşkön çaynek, çakaların katkan cerinen izdep taap cetip kelişet.

- Uşintişet, kenen da uçuraştırışpayt... - Dayralı uçuraşuu kumarı tarabaganday keyip, büyüdüğü kıyırık-çuudan ulam kemesin közdöy basat. - Col cürüp keldi, es alsın dep da oyloşpoyt. Ismake, dayardana ber emi, bulardı tıya albaysıñ da...

Alardı öyüz-büyüz taşığanı için Dayralının çöntöğü tıyından salmaktanıp, şımı şıyrılıp ketçüdön beter kemerin kıncıya kurçanıp, cambaşın çapkılagan şıñgır tıyına süyünüp, degele şayır al kündördö.

Çaldar mine turgan at-eşeklerin büyügö kaltırışıp, kaada kütön teyde öyüzgö salt ötüşüp, alcay suraşkan soñ Mündinin temir ökögünö ünülüşöt. Eñkeye takalardı koldoru menen karmap körüşüp, börtküü sıydıñ mıktardın uçtuulugun tekşerişkendey sömöylörün saygılay, arasınan biröö tañsık söz ırgıtat.

- Unaabızdın taka baası kaçça, Mundi?

- E, Nurmoldo, temir kimbattaganday süylöp turusıñ da. - Berki çaldar anı caktırbaganday çuuldap iyişip, biröö söz ulayt.

- Cıldağı basın alat da, Mundi ököm, tuura aytıp catambı? - Anın makul ce çok degenin ukpay ele çaldar unaalarının biltir kağılgan takası kaçan tüşkönün, emi kaday takalatuu kerektigin koburaşıp kalışat. Kep akırı Mündinin cañı satıp algan aygırı cönündö, Saparbaydın tuu kalgan beeleri tuurasında ulanıp, işti ertesı başta-makka ubadalaşkan soñ tura cönöşöt.

Ismayıl ilbir cumşak bulgaarı alcapkıçın tağınıp, çaynek çakalardı kaldırata karap, teşik, sınıgın tegerektey bor menen belgilep alek. Kolunan körü tögülgön zergir Ismayıl. Kempirler kaç monçogunan kıyılıp catıp kümüş sölköbaylardı çart kesip, kelip kızdarına söykö, bilerik casoogo alıp kelişse, Ismayıl anı koozdogonu mınday tursun, cıltır kızıl monçokton köz salıp, tabına keltire çeget.

- Önörün bolso örgö çap degen uşu, - dep Ismayıl menen Mündini kepke aralaştırıp uuldarına zardek akıl

- Selamün aleyküm, Mundi. - Önceden de terleyen Saparbay onunla kucaklaşarak selamlaşarak çimenlere doğru yürür. - Her yıl kısarak değıştirip binmezsen gön-lün rahat olmuyor galiba, yaşlı kurt. Hani, nallarını göstereceğine hayvanın. Yanında ilerleyen çingene dostuna, hiç beklemeden kısrağın ayağından tutup nallarını gösterdi ve azarladı. - Her yıl sana tekrarlamaktan bıktım. Kısrağın ön ayaklarına kafalı nal vurma diye. Kısrağın omurgalarını berbat ediyormuş. A... Öyle mi? Tamam o zaman. Yarın nallayacaksın ben ayaklarından tutarım, eski düz nallarından vardır herhalde? Benim bineceğim kısrağı da birlikte nalla...

Bu yakaya ihtiyar kadın erkek, çırak çocuklar, kızlar, torunlar ile birlikte, kırılmış, dibi düşmüş çaydanlık, kovalarını sakladıkları yerden arayıp bulan hemen geliyordu.

- Böyle yaparlar, şöyle rahat hal hatır bile sormaya fırsat vermiyorlar... Dayralı tam anlamıyla hal hatır sormadığı için kızıp, karşı yakadaki bağırma-lardan ötürü gemisine doğru yürür. - Yoldan geldi, dinlensin diye düşünmüyorlar bile. Ismake, hazırlan şimdi, bunları engelleyemezsin ki...

Onları o yakadan bu yakaya taşıdığı için Dayralı'nın cebi paradan ağırlaşmış, pantolonu belinden aşağıya düşecekmiş gibi kemerini iyice sıkmış halde, kalçalarına vuran paralara sevinip, oldukça neşeliydi o günlerde.

Yaşlı adamlar, bindikleri at ve eşeklerini diğer yakada bırakıp, karşıya geçip, hal hatır sorduktan sonra Mundi'nin demir sandığına yığılırlar. Eğilip nalları elleriyle yoklayarak, kafalı sivri nal çivilerinin uçlarını kontrol ediyormuş gibi işaret parmaklarına batırarak, aralarından biri merakla sorar.

- Bineklerimizin nalı ne kadar?

- Hey, Nurmoldo, demir pahalanmış gibi konuşuyorsun. - Diğer ihtiyarlar adamın sorusundan pek hoşnut olmamış gibi, söze karışırlar. - Geçen yıl ki fiyattan verir, Mundi kardeş, doğru mu söylüyorsun? Onun evet ya da hayır demesini beklemeden ihtiyarlar, bineklerinin geçen yıl çakılan nallarının ne zaman düştüğünü, şimdi nasıl nallatmaları gerektiğini konuşmaya başlarlar. Söz dönüp dolaşık Mundi'nin yeni aldığı kısrağına, Saparbay'ın kısır kısraklarına gelir ve işe yarın başlamayı kararlaştırdıktan sonra kalkarlar.

Ismayıl, yumuşak kumaştan edevat takımını takıp, çaydanlık ve kovaları kontrol edip delik, kırığını tebeşirle çevreleyerek belirtmekle meşgul. Elinden maharet dökülen kuyumcu Ismayıl. Yaşlı kadınlar saç boncuklarından güçlkle gümüş süslemeleri kesip, gelinlerine, kızlarına küpe, bilezik yaptırmaya getirdiklerinde, Ismayıl onları süslemeyi bırak, parlayan kızıl boncuktan taş koyup, harika işler.

- Hünerin vara ileriye bak dedikleri bu diye

aytışat karıyalar.

Kündüz uzanganı azbı, keçkisin ottu uluu caktırıp koyup, anın carıgında İsmayıl kömür oçoktu kol çanaçtan casalğan körüğü menen zuuldata üylötüp, tün oogonço çaynek-çaka kañdap, kümüş eritip söykö, bilerik casap olturganı olturgan. Mındayda cılkısın suu ceekke üyrüp koyup, körpöçösün ottun canına caya salıp cambaştay cata ketken Saparbay kööşölö İsmayıldın boy cetken kızı Lolanın muñkaygan ırların uyku-soonun ortosunda ugat. Tilin tüşünböğönü menen obonu cakın sezilip, aga çağıp, sozolono küçögönödön küçöp, anan öçö cazdap, kayra oboloy, terebeldi termelte, küülöngön al ırdı uşu Lola kız oydu-toonu aralay arabada baratıp ele erikkenden oyunan çıgarsa kerek dep tüşmöldöyt. Kışkı ayız kündördö cılkı kaytarıp, üyüdü aylana çaap, börü kelatkanday itterdi aydaktagan, közgö saysa körüngüs karañgılıp carılıp, tañ sürö baştagan mezigilde köğörüp üşügönün, karalaşatkan uykusun alaksıtış üçün Saparbay kınılday ırdooçu. Ořondo bir sonun cañı obon kıyalında udurgup, anı ccan dili menen berile sozup kelet da, kayra baştan kaytalay albayı ořol ele mezigilde kıyalında cañı dağı bir obondu carpı cazıla obolotup, murunkusunday munusun da unutaarına, kaytalay albasına içten sıza ulutunup, oşonço obondon biröo da cadında cattalbasına öküntkön talantının taykılıgına naarazı bolo cambaşın çaap ciberçü.

Lolanın ırın uk! Eh! Köñöldön çıkkın mukam obon ukkan kulaktı kursant kılıp, köödön titirete cürök elciretip, çaştıktın ottuu okuyaların oygo salıp, kıyalga urup ciberet. Gitar çertkenin kör Lolanın...

İsmayıl ile Mundi'yi söze katarak, oğullarına öğüt verir yaşlı adamlar.

Gün sanki kısılmış gibi, akşamleyin ateşi iyice yakarak, ateşin ışığında İsmayıl kömür ocağı, tulumdan yapılmış körükle üfürerek, gece yarısına kadar çanak çömlekleri, çaydanlıkları tamir edip, gümüş eriterek küpe, bilezik yaparak oturur da oturur. Böyle durumlarda atlarını suyun kıyısına toplayan, pöstekisini suyun kenarına yayarak uzanan Saparbay, kendini kaptırarak İsmayıl'ın genç kızı Lola'nın hüznü şarkılarını yarı uykulu haliyle dinler. Dilini anlamasa bile ezgisi hoşuna gidiyor, ona yakın, gittikçe güçlenen sonra söne yazıp yeniden havada çınlayarak etrafta yankılanan şarkıyı, Lola'nın, dağ taş arabayla dolaşırken sıkıntıdan kendi kendine uydurulmuş olduğunu tahmin ediyordu. Kışın, ay ışığının olmadığı gecelerde atları otlatıp, sürüyü şöyle bir dolanıp, kurt geliyormuş gibi köpekleri süren, göz gözü görmeyen karanlık yarılıp, tan atmaya yakın zaman, üşümesini, artık kendisini iyice sersemleten uykusunu oyalamak için Saparbay hazin hazin şarkı söylerdi. O zaman güzel ve yeni bir ezgi aklında uçuşur, onu tüm kalbiyle uzatır, sevinç gövdesinde devinir, yüreği çarpa, uzattıkça uzatır ve yeniden baştan tekrar edemezdi. O an yine yeni bir ezgiyi murıldanır, önceki ezgisi gibi bunu da unutacağına, tekrarlayamayacağına içinden üzülür, bu kadar ezgiden bir tanesinin bile aklında kalmayacağına üzülür, yeteneğinin kıtlığına hayıflanarak bacaklarına vururdu.

Lola'nın şarkısını dinle! Ah! Gönlünden kopan ahenkli ezgi, dinleyen kulağı mutlu edip, bedeni titreterek, yüreği eritip, gençliğin ateşli anılarını hatırlatıyordu. Gitar çalışına bak Lola'nın.